

НАЦЫЯНАЛЬНАЯ
АКАДЭМІЯ НАВУК БЕЛАРУСІ

АДДЗЯЛЕННЕ ГУМАНІТАРНЫХ НАВУК І МАСТАЦТВАЎ

ЦЭНТР ДАСЛЕДАВАННЯЎ БЕЛАРУСКАЙ КУЛЬТУРЫ,
МОВЫ І ЛІТАРАТУРЫ НАН БЕЛАРУСІ

ІНСТЫТУТ ЛІТАРАТУРАЗНАЎСТВА ІМЯ ЯНКІ КУПАЛЫ

ГІСТОРЫЯ БЕЛАРУСКАЙ ЛІТАРАТУРЫ: СТАН І ПЕРСПЕКТЫВЫ ДАСЛЕДАВАННЯ

**ДА 135-ГОДДЗЯ 3 ДНЯ НАРАДЖЭННЯ
ЯНКІ КУПАЛЫ І ЯКУБА КОЛАСА**

Матэрыялы
Міжнароднай навукова-практычнай канферэнцыі
(Мінск, 15–16 лістапада 2017 года)

Мінск
«Права і эканоміка»
2017

УДК 821(4) + 821.161.3.09 (092) Купала, Колас

ББК 81.2

Г51

Р э д а к ц ы й н а я к а л е г і я:

А. А. Каваленя, А. І. Лакотка, І. В. Саверчанка,
Я. А. Гарадніцкі, Т. П. Барысюк, І. Г. Баўтрэль, І. П. Бязлепкіна,
Ю. А. Масарэнка, Н. М. Пыско, Н. В. Якавенка

Н а в у к о в ы р э д а к т а р

доктар філалагічных навук, прафесар І. В. Саверчанка

У к л а д а л ь н і к

кандыдат філалагічных навук Н. В. Якавенка

Р э ц е н з е н т ы:

доктар філалагічных навук, дацэнт З. П. Мельнікава,
кандыдат філалагічных навук А. В. Трафімчык

Г51

Гісторыя беларускай літаратуры : стан і перспектывы даследавання (да 135-годдзя з дня нараджэння Янкі Купалы і Якуба Коласа) : матэрыялы Міжнароднай навукова-практычнай канферэнцыі (Мінск, 15–16 лістапада 2017 г.) / Цэнтр даследаванняў бел. культуры, мовы і літ. Нац. акадэміі навук Беларусі. – Мінск : Права і эканоміка, 2017. – 400 с.
ISBN 978-985-552-739-9.

У зборнік увайшлі матэрыялы навуковых даследаванняў, прадстаўленых удзельнікамі Міжнароднай навукова-практычнай канферэнцыі «Гісторыя беларускай літаратуры: стан і перспектывы даследавання (да 135-годдзя з дня нараджэння Янкі Купалы і Якуба Коласа)» (Мінск, 15–16 лістапада 2017 года). Асвятляюцца новыя аспекты вывучэння паэтычнай, празаічнай, драматургічнай, публіцыстычнай і культурнай спадчыны Янкі Купалы і Якуба Коласа, беларускай літаратурнай класікі, актуальныя пытанні літаратуразнаўства, культуралогіі, а таксама традыцыі літаратуры XX ст. у найноўшым літаратурным працэсе.

Зборнік адрасуецца спецыялістам-філолагам, мастацтвазнаўцам, усім, хто цікавіцца гісторыяй беларускай літаратуры.

**УДК 821(4) + 821.161.3.09 (092) Купала, Колас
ББК 81.2**

ISBN 978-985-552-739-9

© Цэнтр даследаванняў беларускай культуры,
мовы і літаратуры НАН Беларусі, 2017
© Афармленне. ВТАА «Права і эканоміка», 2017

ЗМЕСТ

ПРЫВІТАЛЬНЫЯ СЛОВЫ	9
<i>У. Р. Гусакоў</i> СЛОВА АД ІМЯ ПРЭЗІДЫУМА НАЦЫЯНАЛЬнай АКАДЭМІІ НАВУК БЕЛАРУСІ	9
<i>А. А. Каваленя</i> СЛОВА ДА 135-ГОДДЗЯ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ ЯНКІ КУПАЛЫ І ЯКУБА КОЛАСА	10
<i>А. І. Лакотка</i> СЛОВА З НАГОДЫ АДКРЫЦЦЯ ЮБІЛЕЙнай МІЖНАРОДнай НАВУКОВА-ПРАКТЫЧнай КАНФЕРЭНЦЫІ, ПРЫСВЕЧанай 135-ГОДДЗЮ ЯНКІ КУПАЛЫ І ЯКУБА КОЛАСА	11
<i>В. Д. Міцкевіч</i> СЛОВА АД НАШЧАДКАЎ ЯКУБА КОЛАСА	13
ПЛЕНАРНАЕ ПАСЯДЖЭННЕ	15
<i>І. В. Саверчанка</i> ЯНКА КУПАЛА І ЯКУБ КОЛАС – ПРАРОКІ НАЦЫЯНАЛЬнай ДЗЯРЖАВЫ	15
<i>П. В. Васючэнка</i> АКТУАЛІЗАЦЫЯ КУПАЛАЎСКАЙ СІМВОЛІКІ Ў БЕЛАРУСКАЙ ЛІТАРАТУРЫ КАНЦА ХХ – ПАЧАТКУ ХХІ СТАГОДДЗЯ	28
<i>Т. І. Шамякіна</i> АКТУАЛІЗАЦЫЯ МІНУЛАГА Ў БУДУЧЫМ (НА МАТЭРЫЯЛЕ ПАЭМЫ ЯКУБА КОЛАСА «НОВАЯ ЗЯМЛЯ»)	33
<i>І. В. Казакова</i> ГІСТОРЫКА-КУЛЬТУРНАЯ ЗНАЧНАСЦЬ ЯНКІ КУПАЛЫ І ЯКУБА КОЛАСА Ў ВОБЛІКУ СУЧАСнай БЕЛАРУСІ	38
<i>Н. С. Гардзіенка</i> ВЫВУЧЭННЕ ЖЫЦЦЯ І СПАДЧЫНЫ ЯНКІ КУПАЛЫ І ЯКУБА КОЛАСА Ў БЕЛАРУСКІМ ІНСТЫТУЦЕ НАВУКІ І МАСТАЦТВА (НЬЮ-ЁРК)	44
<i>М. В. Трус</i> РАННЯЯ ШАЎЧЭНКІЯНА ЯНКІ КУПАЛЫ Ў КРАІНАХ ЕЎРОПЫ І ЗША	48
<i>Э. К. Свірыдовіч</i> ГРУЗІНСКІ ПАЭТ, НАТХНЁНЫ КУПАЛАВЫМ СЛОВАМ	51
<i>Л. Д. Сільнова</i> ПАРАЎНАЛЬНЫ АНАЛІЗ ВОБРАЗАЎ РОДНАГА КРАЮ Ў ДВУХ РАННІХ ВЕРШАХ ЯКУБА КОЛАСА: «НАШ РОДНЫ КРАЙ» (1906) І «ЎСХОД СОНЦА» (1908)	58
<i>Ж. В. Некрашэвіч-Кароткая</i> ПАЭТЫЧНАЯ КАСМАГРАФІЯ І ЯЕ ФУНКЦЫІ Ў ПРАЦЭСЕ ЭВАЛЮЦЫІ ЛІРА-ЭПАСУ Ў ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСКАЙ ЛІТАРАТУРЫ	65

Р. У. Зянюк
«Z GŁĘBOKIM SZACUNKIEM DO OJCA»: ЛІСТЫ ЛАРЫСЫ ГЕНІЮШ ДА КСЯНДЗА МІХАЛА
ВАРАНЕЦКАГА 70

О. Н. Жукова, И. А. Юдина
БИБЛИОТЕКА – МУЗЕЙНАЯ ПЕДАГОГИКА – ЧИТАТЕЛЬ И КЛАССИЧЕСКАЯ
НАЦИОНАЛЬНАЯ ЛИТЕРАТУРА 75

С Е К Ц Ы Я 1

ВЫВУЧЭННЕ ТВОРЧЫХ ЗДАБЫТКАЎ ЯНКІ КУПАЛЫ І ЯКУБА КОЛАСА 81

В. А. Максімовіч
ПРАБЛЕМА ПОШУКУ ШЛЯХОЎ ДУХОЎНАГА ЯДНАННЯ Ў ПАЭМЕ ЯНКІ КУПАЛЫ
«МАГІЛА ЛЬВА» 81

Т. М. Пятроўская
АДЛЮСТРАВАННЕ СУБКУЛЬТУРЫ ДЗЯЦІНСТВА ПАЧАТКУ ДВАЦЦАТАГА СТАГОДДЗЯ Ў
ЧЫТАНЦЫ ЯКУБА КОЛАСА «ДРУГОЕ ЧЫТАННЕ ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ БЕЛАРУСАЎ» 86

Ю. А. Алейчанка
ВЕРШАВАНАЯ АРГАНІЗАЦЫЯ ЗБОРНІКА «БЕЗНАЗОЎНАЕ» ЯНКІ КУПАЛЫ 90

А. Г. Міхалевіч
ФУНКЦЫЯНАЛЬНАЯ НАСЫЧАНАСЦЬ ПАРАЎНАЛЬНЫХ КАНСТРУКЦЫЙ У ПАЭМЕ ЯКУБА
КОЛАСА «НОВАЯ ЗЯМЛЯ» 94

М. В. Шамякіна
ВАЕННАЯ ЛЕКСІКА Ў АПОВЕСЦІ ЯКУБА КОЛАСА «ДРЫГВА» 98

С. М. Тычына
ВОБРАЗ ПЛАЧКІ Ў ТВОРЧАСЦІ ЯНКІ КУПАЛЫ 102

А. А. Любчанка
ПРАЯВЫ ЭКЗІСТЭНЦЫЯЛЬнай ФІЛАСОФІІ Ў АПАВЯДАННІ ЯКУБА КОЛАСА
«КРЫВАВЫ ВІР» 106

Д. А. Молчанова
ОСОБЕННОСТИ ТЕКСТА ПЕРВОЙ МИРОВОЙ ВОЙНЫ В ПОЭЗИИ ЯНКІ КУПАЛЫ:
«ЗАСТАЛАСЯ ТОЛЬКІ КРЫЎДА» 108

І. М. Шаладонаў
ВОБРАЗ-СІМВАЛ ПАРОГА Ў АПОВЕСЦІ ЯКУБА КОЛАСА «АДШЧАПЕНЕЦ» 113

А. М. Мельнікава
СПЕЦЫФІКА БЕЛАРУСКАЙ ІДЭНТЫЧНАСЦІ ПРАЗ ПРЫЗМУ ТВОРАЎ ЯКУБА КОЛАСА 120

С Е К Ц Ы Я 2

КАМПАРАТЫЎНАЕ ДАСЛЕДАВАННЕ ТВОРЧАСЦІ ЯНКІ КУПАЛЫ І ЯКУБА КОЛАСА 125

D. Kliabanaui
OBRAZY BIAŁORUSINÓW I NARODÓW SĄSIEDNICH W LIRYCE JANKI KUPAŁY 125

Ж. С. Шаладонава
ЯНКА КУПАЛА І ТАРАС ШАЎЧЭНКА: ІМАГАЛАГІЧНЫ АСПЕКТ 133

<i>А. У. Жардзецкая</i>	ТРАДЫЦЫІ ЯКУБА КОЛАСА-ПЕЙЗАЖЫСТА Ў ТВОРЧАСЦІ АЛЕСЯ КАЖАДУБА І АЛЕСЯ НАВАРЫЧА	138
<i>Н. В. Заяц</i>	КУПАЛІЯНА ВАСІЛЯ ЗУЁНКА	143
<i>А. А. Манкевіч</i>	РАЗВІЦЦЁ КОЛАСАЎСКАЙ АСВЕТНІЦКАЙ ТРАДЫЦЫІ Ў АПАВЯДАННЯХ ГЕНРЫХА ДАЛІДОВІЧА	146
<i>Т. А. Аляшкевіч</i>	РЭЦЭПЦЫЯ ТВОРЧАСЦІ ЯНКІ КУПАЛЫ Ў МАСТАЦКІМ УСПРЫНЯЦЦІ АЛЕСЯ РАЗАНАВА	150
<i>Г. К. Тычко</i>	ВОПЫТ КУПАЛАЎСКАГА ПЕРАКЛАДУ ДРАМАТЫЧНАЙ ПАЭМЫ Е. ЖУЛАЎСКАГА «ЭРАС І ПСІХА»	154
<i>Н. В. Якавенка</i>	ЛІТАРАТУРА І ЗАПАТРАБАВАННІ ЧАСУ: НА МАТЭРЫЯЛЕ ПЕРАКЛАДАЎ ВЕРШАЎ ЯНКІ КУПАЛЫ І ЯКУБА КОЛАСА НА РУСКУЮ МОВУ	159
<i>К. В. Часнакова</i>	ПЕРАКЛАД ВЕРША ЯНКІ КУПАЛЫ «А ХТО ТАМ ІДЗЕ?» НА ІТАЛЬЯНСКУЮ МОВУ	164
<i>І. П. Бязлепкіна</i>	АНГЛА-БЕЛАРУСКІ ПЕРАКЛАД У «НАШАНІЎСКІ» ПЕРЫЯД	167
<i>І. Г. Баўтрэль</i>	САНЕТНЫЯ ПРЫСВЯЧЭННІ ЯКУБУ КОЛАСУ І ЯНКУ КУПАЛУ: МАСТАЦКА-ВОБРАЗНЫЯ АСАБЛІВАСЦІ ТВОРАЎ У КАНТЭКСТЕ РАЗВІЦЦЯ ЕЎРАПЕЙСКАЙ ПАЭЗІІ ЦВЁРДЫХ ФОРМ	170

С Е К Ц Ы Я 3

ПЫТАННІ ВЫВУЧЭННЯ, МУЗЕЙНАГА І АРХІЎНАГА ЗАХАВАННЯ НАЦЫЯНАЛЬнай ЛІТАРАТУРНАй І КУЛЬТУРНАй СПАДЧЫНЫ

176

<i>У. А. Навумовіч</i>	ЯНКА КУПАЛА І ЯКУБ КОЛАС – ВЫРАЗНІКІ НАЦЫЯНАЛЬНАГА ДУХУ БЕЛАРУСАЎ	176
<i>І. Б. Лапцёнак</i>	ВЫВУЧЭННЕ СПАДЧЫНЫ ЯНКІ КУПАЛЫ І ЯКУБА КОЛАСА І АКТУАЛЬНЫХ АСПЕКТАЎ ЯЕ МУЗЕЕФІКАЦЫІ ПРЫ РЭАЛІЗАЦЫІ АДУКАЦЫЙНЫХ ПРАГРАМ ПАВЫШЭННЯ КВАЛІФІКАЦЫІ І ПЕРАПАДРЫХОЎКІ КАДРАЎ ДЛЯ РАБОТНІКАЎ СФЕРЫ КУЛЬТУРЫ	181
<i>А. І. Шамякіна</i>	АПАВЯДАННІ ЯКУБА КОЛАСА ПЕРШАЙ ПАЛОВЫ 1920-Х ГАДОЎ	186
<i>Ю. А. Кравец</i>	ВЫВУЧЭННЕ ТВОРЧЫХ ЗДАБЫТКАЎ ЯКУБА КОЛАСА Ў СЯРЭДНАЙ ШКОЛЕ	188
<i>К. А. Парфянюк</i>	ЯНКА КУПАЛА Ў ШКОЛЬНЫХ ПАДРУЧНІКАХ 20–40-Х ГАДОЎ ХХ СТАГОДДЗЯ	193
<i>В. Jarosiński</i>	STOSUNEK JANKI KUPAŁY WOBEC WŁADZY BOLSZEWICKIEJ. PRÓBA ANALIZY NA PRZYKŁADZIE WYBRANYCH LIRYKÓW Z OKRESU TWÓRCZOŚCI LAT 1918-1926	197

<i>М. М. Міцкевіч</i>	АНТОСЬ ГАЛІНА (МІХАСЬ МІЦКЕВІЧ) АБ ТВОРЧАСЦІ ЯКУБА КОЛАСА	206
<i>У. І. Чарота</i>	СПАДЧЫНА ЯНКІ КУПАЛЫ І ЯКУБА КОЛАСА Ў ПРАЦАХ ІТАЛЬЯНСКАГА ДАСЛЕДЧЫКА ЭТАРЭ ЛО ГАТА	210
<i>У. А. Трапянок</i>	ТВОРЫ ЯНКІ КУПАЛЫ І ЯКУБА КОЛАСА Ў ЭФІРЫ ЛІТАРАТУРНА-МАСТАЦКАГА ВЯШЧАННЯ БЕЛАРУСКАГА РАДЫЁ: ГІСТОРЫЯ І СУЧАСНАСЦЬ	216
<i>Т. П. Хоміч</i>	МЕТОДЫКА АНАЛІЗУ ЛІТАРАТУРНА-КРЫТЫЧНЫХ МАТЭРЫЯЛАЎ НА ЗАНЯТКАХ СА СТУДЭНТАМІ-ФІЛОЛАГАМІ	221
<i>В. А. Скачкова</i>	ГРОЗЬБЫ Ў МАЎЛЕНЧАЙ КУЛЬТУРЫ БЕЛАРУСАЎ	224
<i>М. Р. Арпенцьева</i>	ПРОБЛЕМЫ МУЗЕЙНОГО МАРКЕТИНГА И ГЕОБРЕНДИНГ	227

С Е К Ц Ы Я 4

КЛАСІЧНАЯ ЛІТАРАТУРА Ў СУЧАСНЫМ ПРАЧЫТАННІ 233

<i>Т. М. Тарасова</i>	ДОМ – БЯЗДОМНАСЦЬ – АНТЫДОМ У ТВОРЧАЙ СПАДЧЫНЕ ЯНКІ КУПАЛЫ І ЯКУБА КОЛАСА	233
<i>В. Ю. Бароўка</i>	ТОПАС ДОМУ Ў ЛІРЫЦЫ ЯНКІ КУПАЛЫ ПАЧАТКУ ХХ СТАГОДДЗЯ	238
<i>Е. В. Тарасова</i>	ТОПОС ДОМА В РАССКАЗАХ АМБРОЗА БИРСА	242
<i>С. В. Шамякіна</i>	МАТЫЎ З'ЯЎЛЕННЯ І БЫТАВАННЯ ФАЛЬКЛОРНЫХ ТВОРАЎ У ПАЭМАХ ЯНКІ КУПАЛЫ	247
<i>С. У. Калядка</i>	ЭМАТЫЎНАСЦЬ ПАЭТЫЧНЫХ СВЕТАЎ МАКСІМА ТАНКА І ЯЎГЕНІІ ЯНІШЧЫЦ	252
<i>Т. П. Барысюк</i>	«КОЖНЫ НАРОД МАЕ СВОЙ ТВАР» (Я. КОЛАС): «СВАЁ» І «ЧУЖОЕ» Ў СУЧАСНАЙ БРЫТАНСКАЙ АНГЛАМОЎНАЙ ПАЭЗІІ	257
<i>Н. М. Пыско</i>	ДАКУМЕНТАЛЬНЫЯ ЖАНРЫ Ў ТВОРЧАСЦІ ІВАНА НАВУМЕНКІ (З ГІСТОРЫІ ПАДРЫХОТЎКІ ДА ВЫДАННЯ ЗБОРУ ТВОРАЎ ПІСЬМЕННІКА Ў 10 ТАМАХ)	260
<i>А. С. Гурская</i>	РЭЦЭПЦЫЯ ВОБРАЗА КЛАСІКА Ў НАВУКОВЫХ ДАСЛЕДАВАННЯХ І. Я. НАВУМЕНКІ	265
<i>А. М. Лапата-Загорскі</i>	ЯНКА КУПАЛА І ЯКУБ КОЛАС У МАСТАЦКІХ ТВОРАХ ІВАНА НАВУМЕНКІ	268

<i>Л. У. Карнейчык</i>	ЛІТАРАТУРНАЕ КРАЯЗНАЎСТВА ЯК СРОДАК ФАРМІРАВАННЯ НАЦЫЯНАЛЬнай САМАСВЯДОМАСЦІ (ЯНКА КУПАЛА І СЛОНІМШЧЫНА)	273
<i>Л. Н. Турбина</i>	ТВОРЧЕСТВО ЯНКИ БРЫЛЯ В КОНТЕКСТЕ МИРОВОЙ ЛИТЕРАТУРЫ	278
<i>Г. В. Навасельцава</i>	ЛІРЫЧНЫ РАМАН «ПТУШКІ І ГНЁЗДЫ» ЯНКІ БРЫЛЯ (ДА ПРАБЛЕМЫ ЛІТАРАТУРНЫХ ДЫСКУСІЙ ПРА ЭВАЛЮЦЫЮ ЖАНРУ)	286
<i>В. Ф. Назараў</i>	АПОВЕСЦЬ ЯНКІ БРЫЛЯ «АПОШНЯЯ СУСТРЭЧА»: ВЫБАР НАЗВЫ	291
СЕКЦЫЯ 5		
АКТУАЛЬНЫЯ ПРАБЛЕМЫ ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСКАЙ ЛІТАРАТУРЫ		296
<i>М. В. Хаўстовіч</i>	ПРАБЛЕМЫ АТРЫБУЦЫІ ЛІТАРАТУРЫ БЕЛАРУСІ КАНЦА ХVIII СТАГОДДЗЯ	296
<i>Л. П. Леська</i>	ПЕРАСАТВАРЭННЕ ПАЧУЦЦЯ Ў МАСТАЦКІМ МІФАЛАГІЗМЕ ЯНА БАРШЧЭЎСКАГА (АСПЕКТЫ БІЯГРАФІЧНАЙ МІФАТВОРЧАСЦІ)	303
<i>Т. У. Ганчарова-Цынкевіч</i>	МАСТАЦКАЯ КАНЦЭПЦЫЯ ЦЫКЛА «НА ЦІХІМ ДУНАІ» МАКСІМА БАГДАНОВІЧА	306
<i>Г. М. Кісліцына</i>	«УЛАДЗІМІР ДУБОЎКА. ЁН І ПРА ЯГО»: ДА ПРАБЛЕМЫ ЖАНРУ	310
<i>В. І. Вашчыліна</i>	РОЛЯ ЧУЖОГА СЛОВА Ў РАМАНЕ УЛАДЗІМІРА КАРАТКЕВІЧА «ХРЫСТОС ПРЫЗЯМЛІЎСЯ Ў ГАРОДНІ»	313
<i>У. В. Гніламедаў, М. У. Мікуліч</i>	ПІМЕН ПАНЧАНКА – ПЯСНЯР І АПАНЕНТ СВАЁЙ ЭПОХІ	317
<i>Я. А. Гарадніцкі</i>	ПАЭТЫКА АПАВЯДАННЯЎ ВЯЧАСЛАВА АДАМЧЫКА	323
<i>Е. С. Брыніна</i>	ОТРАЖЕНИЕ БЕЛОРУССКОЙ КУЛЬТУРЫ В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ ИВАНА МЕЛЕЖА	328
<i>Е. П. Синяк</i>	РЕПРЕЗЕНТАЦИЯ ОБРАЗА СОЛДАТА В ПОВЕСТИ ВАСИЛЯ БЫКОВА «СОТНИКОВ»	330
<i>Л. У. Іконнікава</i>	ІНТЭРТЭКСТУАЛЬНАСЦЬ ТЭКСТУ П'ЕСЫ-ПРЫПАВЕСЦІ «ВЯРТАННЕ ГАЛАДАРА» СЯРГЕЯ КАВАЛЁВА	332
<i>Д. М. Печко</i>	ФУНКЦИОНИРОВАНИЕ ИМЁН СОБСТВЕННЫХ В ХУДОЖЕСТВЕННОМ ПРОИЗВЕДЕНИИ	336
<i>А. Е. Ivanenko</i>	«WAR'S UNWOMANLY FACE» AS MISCELLANEA OF EXPERIENCE OF INNER WORLD OF SVETLANA ALEKSIYEVICH	340

A. E. Ivanenko

THE CHARACTERISTIC OF LITERARY WORKS OF FOREIGN WRITERS WINNERS
OF AN AWARD OF NOBEL

342

С Е К Ц Ы Я 6

БЕЛАРУСКА-ЎКРАЇНСКІ ДЫЯЛОГ: РЭЦЭПЦЫЯ І ЎЗАЕМАСУВ'ЯЗІ ЛІТАРАТУР 344

Я. А. Гурская

ХУДОЖЕСТВЕННАЯ РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ПОЛЕШУКОВ В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ
ЯКУБА КОЛАСА И НАДЕЖДЫ ЛАНСКОЙ

344

Л. П. Вашиків

КЛАСИКИ БІЛОРУСЬКОГО ВІДРОДЖЕННЯ У КРИТИЧНІЙ РЕЦЕПЦІЇ МИХАЙЛА ДРАЙ-ХМАРИ

349

Г. А. Гладкова

ВОБРАЗ ВІЛЕНСКОЙ ШЛЯХТЫ Ў АПОВЕСЦІ Т. Т. ЕЖА «ДРУГАЯ БОЖАЯ ЗАПАВЕДЗЬ»

354

С. В. Бородіца

ЖАНРОВА СВОЄРІДНІСТЬ ПОВІСТІ «РОКСОЛЯНА» ОСИПА НАЗРУКА

358

Н. М. Зуева

ІДЭЙНЫ БАЗІС НАРОДНАГА БЫЦЦЯ Ў ПРОЗЕ ЛУКАША КАЛЮГІ

363

Н. М. Карач

ЖАНРОВИЙ ДІАПАЗОН НОВЕЛІСТИКИ ІРИНИ ВІЛЬДЕ ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

368

К. Ю. Гарбачова

МАСТАЦКІЯ ТРАДЫЦЫЇ МАКСІМА ГОРКАГА Ў ПРОЗЕ МАКСІМА БАГДАНОВІЧА

373

О. Я. Фірман

ЧАСОПРОСТОРОВИЙ ПЛАН ІСТОРИЧНОЇ ПОВІСТІ «СОН ТІНІ» НАТАЛЕНИ КОРОЛЕВОЇ

375

И. А. Михалевич

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ТВОРЧЕСТВА КУЗЬМЫ ЧЕРНОГО
И СТАНИСЛАВА ИГНАЦИЯ ВИТКЕВИЧА

379

Т. М. Скуратко

ЖАНРОВА СВОЄРІДНІСТЬ ПОЕМИ «НІЖ У СОНЦІ» ІВАНА ДРАЧА

383

А.Э. Сабуць

МАТЫЎ ГАСПАДАРАННЯ Ў КУПАЛАВАЙ ПУБЛІЦЫСТЫЦЫ

388

З В Е С Т К І П Р А А Ў Т А Р А Ў

392

видит в прагматизме белорусов, в их чрезмерной сосредоточенности на повседневности.

Роман Н. Ланской «Обрусители» и трилогия Я. Коласа «На росянах» – яркое отражение авторского видения жителей так называемого Западного края. Н. Ланская выступила оппонентом насильственной русификации Западного края, обличителем несправедливости, основанной на чиновничьем произволе. Через систему образов и сюжетные линии она, в духе идеологемы «одно государство – один народ» показала движение духовного самосознания полешуков. Я. Колас в трилогии «На росянах» путем авторских описаний, а также с помощью сюжета и системы персонажей изобразил духовный облик, материальную культуру белорусов, подчеркнув, что носителями этнического самосознания белорусов выступают прежде всего представители патриотически настроенной интеллигенции. Если у Ланской основная масса полешуков социально апатична, то в трилогии белорусского писателя полешуки – люди разные, среди них уже появились правдоискатели типа Аксёна Каля, готовые повести за собой людей, имеющие развитое чувство человеческого достоинства. Этнотом, интуитивно чувствующим свою особенность, предстают и жители центральной Беларуси.

Литература

1. Колас, Я. На росянах : трылогія : для ст. шк. узросту. – Мн. : Маст. літ., 1996. – 637 с.
2. Ланская, Н. Обрусители. Романъ изъ общественной жизни западного края. Въ двухъ частяхъ / Н. Ланская.– С.-Петербургъ.: Изданіе книжного магазина П. В. Луковникова, 1888. – 281 с.

Л. П. Вашиків

КЛАСИКИ БІЛОРУСЬКОГО ВІДРОДЖЕННЯ У КРИТИЧНІЙ РЕЦЕПЦІЇ МИХАЙЛА ДРАЙ-ХМАРИ

Український письменник М. Драй-Хмара, разом з М. Рильським, М. Зеровим, П. Филиповичем та О. Бурггартом, увійшов у літературу як неокласик. Зазначене «гроно п'ятірне нездоланих співців» (таке поетичне визначення своїм побратимам по літературному угрупованню дав сам митець у знаменитому сонеті «Лебеді») відіграло неперепутну роль в історії розвитку українського письменства ХХ ст. По-європейськи освічені елітні українські інтелігенти, письменники-неокласики закликали сягати вершин світової літератури, через переклади й оригінальну художню творчість плекати усталені віршові форми (сонет – зокрема і особливо), осмислювати класичну спадщину і розвивати сучасне мистецтво слова, взоруючись на пишні канони.

За короткий час високолетного життя представники київської школи неокласиків залишили нащадкам, окрім вишуканої поезії, блискучих перекладів, ще й потужну наукову спадщину. Літературознавчі праці М. Драй-Хмари становлять вельми цінний її сегмент. Випускник історико-філологічного факультету Київського університету (1915), працівник кафедри слов'янознавства у ньому ж, а згодом професор славистики у Кам'янець-Подільському університеті (1918–1923),

працівник багатьох київських вишів та член численних наукових інститутцій у 20-х – на початку 30-х рр. ХХ ст., М. Драй-Хмара написав блискучі праці у царині українського літературознавства, студіями про Лесю Українку заклавши основи академічного лесезнавства. Його особливою науковою заслугою є ґрунтовні праці зі славістики. З-поміж них виділяються студії, присвячені розвитку братньої білоруської літератури.

Білорусистика М. Драй-Хмари (у доступних нам джерелах) представлена трьома працями, що написані у різних наукових жанрах. **Передмова** (окремі дослідники називають її нарисом, однак ми схилиємось до першого визначення) «Вінок. Життя і творчість Максима Багдановіча» [2] була опублікована 1929 р., **ювілейна стаття** «Янка Купала (3 нагоди 25-річчя літературної діяльності)» [4] – 1930 р. у журналі «Глобус», **рецензія** на твори М. Багдановіча у виданні Інституту білоруської культури [3] частково публікувалась після виходу першого тому творів у журналі «Червоний шлях» (1928), а у 1930 р. у збірнику «Україна» як рецензія на двотомне видання творів письменника у Мінську в 1927 р.

Безперечно найвідомішою дослідницькому заголові є передмова М. Драй-Хмари до видання його ж українських перекладів творів класика білоруського відродження М. Багдановіча (відразу зауважимо, що примітки до цього видання писали двоє авторів – М. Драй-Хмара і Г. Костюк). Зміст праці М. Драй-Хмари потверджує ідеальне виконання завдань, передбачених специфікою жанру: «Передмова – вступна стаття до книги, написана автором, упорядником чи літературознавцем з метою зорієнтувати читача у змісті видання» [5, с. 198]. Показовим є зміст «Вступного слова». У дуже сконденсованому тексті (всього три абзаци) М. Драй-Хмара виявив радість від появи білоруської книжки в українському перекладі; висловив надію на подальші взаємні переклади; пояснив, чому М. Багдановіч першим «пересаджений» на український ґрунт: 1) він один з тих письменників-класиків, що творили основу білоруської художньої літератури; 2) він видатний майстер слова, який чуло відгукувався на всі прояви національного та соціального визволення білоруського народу; 3) він з надзвичайною любов'ю ставився до української культури і літератури – «друкувався в наших журналах, вивчав наше письменство, мову, писав про наших письменників статті, перекладав їхні твори і навіть сам пробував писати українські вірші» [2, с. 244].

Обрана дослідником структура характеристики життя і творчості М. Багдановіча є назагал традиційною. У першій частині сформульована оцінка загального стану розвитку білоруської художньої літератури з виокремленням місця у ній М. Багдановіча («один з найбільших білоруських поетів доби відродження, а творчість його – одне з найяскравіших явищ у білоруській літературі передреволюційних часів») [2, с. 245]; а також подано стислий огляд прижиттєвої критики. Друга частина – це біографія. З детальним покликанням на джерела, зокрема листи і спогади («Огурцов каже, що Багдановічеві властива була навіть якась органічна віра в Білорусь як виразницю певної культури, що відрізняється від культури великоруської» [2, с. 250]); зі стислим оглядом приватного життя поета (як-от, «три романічні епізоди», причини переїзду до Ялти). Прикметне завершення цієї композиційної частини – М. Драй-Хмара цитує промовисту строфу з М. Багдановіча:

«Ў краіне светлай, дзе я ўміраю,
У белым доме ля сіняй бухты,
Я не самотны, я кнігу маю
З друкарні пана Марціна Кухты.

Це так він говорив про «Вянок», про книжку своїх поезій, яку, умираючи, залишав далекій і любій Білорусі» [2, с. 253].

Третя і найцікавіша з літературознавчого погляду частина передмови містить аналіз лірики М. Багдановіча. Покликання (і в тексті, і у примітках) на праці І. Замоціна, М. Піотуховича, У. Дзяржинського, Ю. Голомбека, З. Бядулі, Є. Карського, паралелі з П. Верленом, з М. Кузміним, власні глибокі спостереження над мотивами, поетикою, жанровим розмаїттям поезій М. Багдановіча засвідчують повноту і глибину фахового підходу дослідника. Концептуальною ідеєю, що пронизує характеристику поетичної спадщини М. Багдановіча, є його визначення як пророка національного відродження Білорусі. Дослідник підкреслює це і в часткових спостереженнях над окремими віршами («Пагоня») чи циклами («У зачарованым царстве»), і в підсумкових узагальненнях (кінець передмови). У віршах білоруського поета з описами його рідної природи М. Драй-Хмара відзначає вплив літературної манери символістів. Поезії побутового змісту розмежовує: «більша частина їх припадає на місто, менша на село. Це пояснюється тим, що поет краще знав перше, ніж друге. До побутових малюнків він так само ставиться, як і до малюнків з натури, тобто типізує й психологічно оформлює їх» [2, с. 257]. Окреслюючи тематичне поле Багдановічевої лірики, Драй-Хмара виділяє «вірші, писані на психологічні та філософські теми», де поет ставить і розв'язує загальнолюдські проблеми; а також «надзвичайно цікаві вірші на теми про мистецьку самосвідомість поета і взагалі про природу його творчості» [2, с. 258].

Передмова М. Драй-Хмари фіксує його увагу не лише до змісту, а й до форми поетичних творів досліджуваного автора, вважаючи їх під цим оглядом найцікавішим явищем в білоруському письменстві. «Багдановіч уніс у цю літературу досягнення європейського імпресіонізму й символізму. Сонети, терцини, рондо, тріолети – це не знані до нього в білоруській літературі форми. Стиль Багдановічевих віршів – стислий, лаконічний. Надзвичайно вибагливий і суворий до себе, поет обточував кожне слово» [2, с. 259]. За М. Драй-Хмарою, і багатство мотивів, і система представлених у творчості М. Багдановіча жанрів, і поетика його віршів дають підстави трактувати його письменником-класиком, одним з тих, що творили основу білоруської художньої літератури. Дослідник з інтересом сприймав і високо оцінював переклади білоруського класика, він вбачав велику заслугу у тому, що той «теми і мотиви західно-європейської літератури ввів у літературу білоруську, збагативши, крім того, ще й мовні засоби останньої» [2, с. 259].

Об'єктом критичної рецепції М. Драй-Хмари стала і творча постать Янки Купали, оцінена з нагоди 25-річчя літературної діяльності білоруського класика. Здавалося б, жанр ювілейної статті передбачав ювілейний же «слей» (за Василем Симоненком). Українському неокласикові вдалося перетворити її на «посутнє дослідження» [1, с. 428]. Схильність до чіткої композиції вигідно вирізняє наукові праці М. Драй-Хмари. І стаття про Янку Купалу не є винятком. Поділивши її на дві частини, дослідник у першій окреслив суспільне тло та історичні обставини, в

яких постали білоруські відродженці, віддавши «центральне місце» серед них Я. Купалі; предметно з'ясував біографічні моменти. Серед них вельми прикметною видається нам згадка про професора Б. І. Епімаха-Шипілу, «відомого білоруського відродженця і мецената, навколо якого в Петербурзі гуртувалася білоруська студентська молодь». Саме він у 1909 р. запросив Янку Купалу до північної пальміри. Гадаємо, важливим є і дослідникове акцентування нещастя, пережитих білорусами (і по-особливому їхніми письменниками) на початку ХХ ст., – німецької і польської окупації.

Головний стрижень літературної творчості Я. Купали, за М. Драй-Хмарою, – «селянська Білорусь та ідея її відродження» [4, с. 283]. Український дослідник не заперечує рації критикам, які визначали «національний романтизм» основним напрямком у творчості Я. Купали. Трактуючи збірку «Жалейка» (1908) як перший етап у розвитку творчості Я. Купали, Драй-Хмара наголошує: «Момент національної чести не менше характеризує «Жалейку», ніж момент соціального пригноблення» [4, с. 284]. У ювілейній статті (і це показово!) Драй-Хмара вважав за потрібне навести повністю твір Я. Купали, перекладений свого часу (з подачі М. Горького) «схвильованим» Михайлом Коцюбинським:

Ой хто ж там іде, ой хто там бреде,
громада чия, мов річка пливе?

– Білоруси.

Ой що ж несуть на худих плечах,
на руках у крові, на ногах у лаптях?

– Свою кривду.

Ой куди ж несуть вони кривду цю,
ой куди ж несуть показати свою?

– На світ цілий.

Ой хто ж це їх, не один мільйон,
кривду нести навчив, розбудив їх сон?

– Біда, лихо.

Ой чого ж, чого захотілось їм,
та зневаженим вік, їм, сліпим, глухим?

– Людьми зватись.

Цей фінальний поетичний рядок означає дослідник лейтмотивом збірки «Жалейка». У першій поетичній збірці білоруського поета вчений не віднайшов «чогось оригінального ні з боку змісту, ні з боку форми» [4, с. 284], проте відзначив щирість і поетичність, котрі й забезпечили їй небувалу популярність.

Збірку «Гусьляр» (1910) – другий етап у розвитку Купалиної творчості – Драй-Хмара називає «збірником філософським». Він, на його думку, навпаки позначений досконалістю форми та багатством тематики, однак песимістичні настрої поета засвідчують його відхід від дійсності, зосередження на власних переживаннях – «рефлексія паралізує поетову волю» [4, с. 284]. У контексті аналізу Купалиного «Гусьляра» Драй-Хмара висловлює припущення про плідність порівняння поезії білоруського автора з поезією російського символіста О. Блока. Задля вияснення генези Купалиного символізму, переконаний він, так само треба було б порівняти Купалу з символістами польськими: «Формальний момент разом з моментом

соціально-історичним допомогли б відшукати коріння символістичного ухилу в творчості Янки Купали» [4, с. 285].

За М. Драй-Хмарою, третій етап у художньому розвитку Я. Купали становить збірка «Шляхам жыцьця» (1913). Її оцінка дуже висока. Драй-Хмара стверджує, що в ній представлено синтез кращих мистецьких здобутків двох попередніх збірок поета. У сприйнятті дослідника автор збірки «Шляхам жыцьця» – це «діяльний білорус, що організовує психіку свого народу», він «рубса ставить питання про білоруську мову, про національне пригноблення» [4, с. 285]. Навіть у віршах, присвячених природі, що сусідять з громадянською лірикою, дослідник відзначає панування громадсько-відродженських ідеалів. Таким чином, висновує Драй-Хмара, у збірці «Шляхам жыцьця» «маємо виразно окреслену ідеологію відродження» [4, с. 285]. Пославшись на міркування проф. М. Піотуховича про діалектичний шлях художнього розвитку Я. Купали (на рівні змісту поетичних збірок), М. Драй-Хмара висловлює власне дуже цінне спостереження: «Певну еволюцію проробив поет і з погляду формально-естетичного. В «Жалейці» він далі від конкретних образів не йде. В «Гусьлярі» нахил до філософських узагальнень приводить поета до символіки і алегорії. В «Шляхам жыцьця» маємо велику метафоричність стилю» [4, с. 286].

У трактуванні ідейного наповнення і мистецького вирішення збірок «Спадчыня» (1922) та «Безназоўнае» (1925) відчутна (в елементах оцінок) та тенденційність, що стане інтелектуально-фатальним вироком для поетів і вчених, які переживуть 30-40-і роки ХХ ст. і будуть змушені з ідеологічних мотивів десятиліттями писати нещиро і хвалити беззартісне. Завершуючи ювілейну статтю інформацією про Купалу-перекладача, Драй-Хмара згадає його переклад білоруською мовою «Слова о полку Ігоревім» і (що прикметно!) «Інтернаціоналу». Прикрий факт, але ні українського поета Миколу Вороного, ні білоруського поета Янку Купалу переклади революційного твору Ежена Потье не порятували від безпідставних звинувачень і переслідувань. Не міг цього знати у час написання статті (літо 1930 р.) і М. Драй-Хмара, письменник і вчений, долю якого теж перетрощила репресивна машина.

Оцінки, що їх висловив у працях про класиків білоруського відродження М. Драй-Хмара, доволі опукло виявляють особливості його критичної рецепції. Вони є свідченням плідних українсько-білоруських літературних взаємин у перших десятиліттях ХХ ст., виявляють ґрунтовне знання дослідника про особливості розвитку і здобутки білоруського письменства. Творчі постаті М. Багдановіча і Я. Купали представлені повно і яскраво, у всій багатогранності їх художнього генія. Чуття поета і досвід вченого сприяли появі синтетичних праць, в яких об'єктивно поціновано спадщину двох найвидатніших білоруських поетів, з'ясовано ідейно-змістові домінанти та поетикальні особливості творів М. Багдановіча та Я. Купали, з урахуванням історичного тла, суспільних і приватних обставин їх творчого життя.

Література

1. Дзюба І. Михайло Драй-Хмара // Дзюба І. З криниці літ: У 3 т. – Т. 3. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – С. 405-429.

2. Драй-Хмара М. Вінок. Життя і творчість Максима Багдановіча // Драй-Хмара М. Літературно-наукова спадщина. – К. : Наук. думка, 2002. – С. 244-259.
3. Драй-Хмара М. Твори М. Багдановіча у виданні Інституту білоруської культури // Драй-Хмара М. Літературно-наукова спадщина. – К. : Наук. думка, 2002. – С. 319-322.
4. Драй-Хмара М. Янка Купала (З нагоди 25-річчя літературної діяльності) // Драй-Хмара М. Літературно-наукова спадщина. – К. : Наук. думка, 2002. – С. 281-286.
5. Літературознавча енциклопедія: У 2 т. / Автор-укладач Ковалів Ю. І. – Т. 2. – К. : ВЦ «Академія», 2007. – 623 с.

Г. А. Гладкова

ВОБРАЗ ВІЛЕНСКОЙ ШЛЯХТЫ Ў АПОВЕСЦІ Т. Т. ЕЖА «ДРУГАЯ БОЖАЯ ЗАПАВЕДЗЬ»

Тэадор Тамаш Еж (сапраўднае імя – Зыгмунд Фартунат Мілкоўскі) – польскі пісьменнік XIX стагоддзя, грамадска-палітычны дзеяч, удзельнік польскага вызваленчага руху, які пакінуў багатую літаратурную спадчыну. У цэнтры пісьменніцкай увагі знаходзіліся пытанні палітычнага жыцця краіны, праблемы жаночай эмансipaцыі, спецыфіка рэгіянальных канфліктаў (Лістападаўскае паўстанне 1830–31 гг., рэвалюцыйны рух на Балканах і інш.). Адною з гістарычных аповесцей пісьменніка стала кніга “Другая Божая заповедзь”, прысвечаная падзеям паўстання 1831 года на Літве і выдадзеная пасля смерці аўтара толькі ў 1930 годзе.

У творы адлюстраваны факт клятвараўшэння віленскай шляхты ў справе супраць прадстаўніка расійскай улады на віленскіх землях “вяльможнага засядацеля” М. П. Гільфердзінга, які падчас паўстання 1831 г. на Літве разрабаваў маёнткі шляхты, падтрымаўшай вызваленчы рух. Пасля падаўлення паўстання шляхта не толькі не выступіла са скаргай на ўчынкі злодзея, але з цягам часу маўкліва прыняла яго ў свой асяродак, такім чынам дазволіўшы яму ўмацавацца на віленскіх землях.

Аповесць пачынаецца з апісання літвінскіх краявідаў, наднёманскага краю, вёскі Падзернішкі (Poderniszki), якой валодаў на працягу некалькіх стагоддзяў шляхецкі род Вічаў (Wicz). У спадчынным маёнтку захоўваюцца рэліквіі з часоў Ягелона (зброя, посуд, рэчы хатняй гаспадаркі, дакументы, кнігі, абразы і інш.), дом хутчэй нагадвае музей, дзе з вялікай ашчаднасцю і пашанай ставяцца да гісторыі сям’і і краю. Продкі роду сумленна служылі айчыне, удзельнічалі ў войнах з татарамі, шведамі, маскалямі, багацця не нажылі, аднак сумленне мелі незаплямленае. Апошні герой Вічаў пан Юзаф загінуў падчас паўстання Т. Касцюшкі пад Мацяёвіцамі, яго сын, пан Ян, паранены ў той жа бітве, быў апошнім прадстаўніком фаміліі па мужчынскай лініі, на якім род пачаў сваё згасанне. Прадстаўніцамі дынастыі засталіся жонка пана Яна і дзве дачкі – Францішка і Рузя, выхаванне якіх, як адзначыў аўтар, адбывалася ў адпаведнасці са спрадвечнымі традыцыямі ў “старашляхецкім літоўскім гняздзе”, нават Вільня і Гродна не былі знаёмыя паненкам, “вялікім светам” для іх было мястэчка Віленскай губерні Мерач (Merecz).